

De Predikantsvrouw.

XVII.

Z66 zijn er.

Daar is een raadsel in elk menschenhart.
 Van tijd tot tijd, al zijn wij ook omringd
 Van vrienden, welbemind en liefdevol,
 Komt over ieder onzer een gevoel,
 Verlaten, eenzaam en alleen te zijn.
 De teerste vriend is vreemd aan onze vreugd,
 En leeft niet meê in onze bittere smart.
 „Er is niet één die werkelijk begrijpt,
 Niet één, die alles voelt, wat ik gevoel”,
 Roept ieder onzer uit op zijne beurt.
 Wat ook, waar ook ons levenslot mag zijn,
 Wij wand'len immer langs een eenzaam pad,
 En ieder hart, een raadsel voor zich zelf,
 Doorleeft zijn innerlijk bestaan alleen.

Héél vriendelijk van u, Dominee, zoo spoedig een oogenblikje voor mij beschikbaar te stellen!

'k Vlei me met de gedachte, niet heelemaal een onbekende voor u te zijn, al durf 'k niet veronderstellen dat u altijd notitie hebt genomen van 't geen ik met Mevrouw behandelde.

Nu dat behoefde ook niet, omdat het onderwerp meestal alleen haar gold, in haar verhouding tot de gemeente en tot het gezin.

Maar dezen keer zou ik het graag eens hebben over den invloed, die er van ons familielevens uitgaat op onze omgeving, en over den indruk dien anderen krijgen van de plaats, door de vrouw en moeder ingenomen in de pastorie.

Het wil mij voorkomen, alsof menige predikantsvrouw niet die eereplaats in haar huis inneemt, die haar van Gods wege toekomt.

Er zijn er, die meer den indruk maken, des pastors huishoudster of zijn dochter dan zijn levensgezellin te zijn. Reeds de wijze, waarop zij haar echtgenoot aanspreken, wekt bevreem-

ding. Zij plaatsen zich op één lijn met de kinderen, en noemen hem „pa”, of erger nog, als waren ze een vreemde in huis — „dominee”!

Dat een vrouw zich zoo vernedert in de oogen van anderen moge misschien verklaarbaar zijn, maar dat een wetenschappelijk-gevoerd en beschaafd man dit gedooft, is niet te verontschuldigen.

Hij schoot daarmee te kort in zijn roeping, zijn vrouw zóó op te heffen, dat zij naast hem in het leven kan staan. Hij stelde zich tevreden met een goede lichamelijke verzorging voor zich en de kinderen.

Meerdereren laten het ongehinderd toe, dat hun vrouw alle levensvragen, hoe belangrijk ook, volkomen aan zich laten voorbijgaan, als zij zich maar voortdurend deze drie welbekende vragen voorlegt: „Wat zullen we eten? Wat zullen we drinken? En waarmee zullen wij ons kleeden?”

Een feit is echter, en niemand zal dit ontkennen, dat zij, die nooit over de muren van haar huis heen kijkt, op den duur ongenietbaar voor anderen wordt.

Tot drie malen toe op één dag zal ze er op terugkomen, dat het oor van de trekpot is afgebroken, terwijl er in haar ziel geen enkele gedachte van medelijden rijst met de honderden slachtoffers, die in den wereldoorlog pot-dooft zijn geworden. Dat het kanarievogeltje 's morgens dood in de kooi werd gevonden maakt op zoo iemand meer indruk dan dat een vliegenier met zijn toestel te pletter valt.

Natuurlijk wordt men niet zóó in één jaar.

Wie een vrouw heeft met een sterke neiging, op te gaan in eigen gezin, moet haar met wijsheid en verstand zóó weten te leiden dat ze ook oog krijgt voor algemeene belangen. Zulk een huismoeder moet als 't ware *onteigend* worden, evenals een stuk land dat tot dusverre slechts bate afwierp voor den enkelen bezitter, maar nu voortaan ook ten nutte komt van héél de gemeenschap.

Iedere vrouw moet in meerdere of in mindere mate sociaal leeren voelen. En zij, die zich met moeite overwon en zich trachtte te geven, zal na vele jaren met verbazing constateeren,

dat ze zelve ten slotte de ontvangende persoon was, en geestelijk verrijkt werd.

Hoe weinige mannen, ook onder de predikanten, weten hunne vrouwen jong en frisch van geest te houden, ook door haar een zekere mate van bewegingsvrijheid te geven.

Wij, Nederlanders, mannen zoowel als vrouwen, voelen ons nu eenmaal gaarne in den goeden zin onafhankelijk. En hoe menig dienstmeisje gaat in den tegenwoordigen tijd in dat opzicht de huisvrouw verre te boven! De eerste heeft in den regel tijd en geld te over, om uit te gaan en goede sier te maken, terwijl de laatste nauwelijks de macht heeft „vrouw” te zijn in haar eigen huis, omdat haar positie van stukje tot beetje zóó beknibbeld wordt, dat er van haar glorievol bestaan niet veel meer overblijft.

Heeft zij ooit tijd om eens onbezorgd van huis te gaan?

Nietwaar, het ligt voor de hand, dat u gedurig uitgaat, nu eens voor een vergadering, dan weer om een collega te bezoeken in een naburige gemeente. Maar waarom neemt u uw vrouw dan ook niet eens meê? Waarom berust u er zoo akelig-gemakkelijk in, als ze zegt niet meê te kunnen, wanneer ge het haar eens een enkele maal aanbiedt? Weet u wel, dat er geen verfoeilijker systeem is dan dat van „wie zijn vrouw lief heeft, laat haar thuis”?

De egoïst, die deze spreuk de wereld heeft ingezonden, verdient niets dan blaam. 't Is aan den man, er bij zijn vrouw de „fut” in te houden, en een van de meest doeltreffende middelen om dit ideaal hoog te houden is, haar zoo nu en dan een dagje van ontspanning te gunnen. De huismoeder, die zelden of nooit uitgaat, begint er na verloop van tijd uit te zien als een verwaarloosde, stoffige kamerplant, die noodig een poos in de frissche lucht moest staan.

Als u uit moet, zult u onwillekeurig uw toilet wat beter verzorgen: das, boord, manchetten, alles wordt nagezien, en het oude zoo noodig vervangen door wat nieuws. Ook heeft u gelijk, dat u altijd voor dergelijke gelegenheden een costuum in reserve houdt. Maar hebt u er nooit aan gedacht, dat uw vrouw ook

eens „opgeknapt” moest? Weet u nog, hoe ze bij haar komst in uw eerste gemeente haast een te rijke garderobe bezat, en zulke mooie japonnetjes, dat ze die bijna niet aan durfde doen in het eenvoudige dorpje? Dat kwam ook omdat alles haar, met haar lenig figuurtje, zoo uitstekend kleepte. Een nieuw snuffje, een „rien-de-Paris”, daar deed ze wonderen mede.... Maar die tijd is voorbij, en hoe ouder een dame wordt, van hoe degelijker stof haar kleeft vervaardigd moet, wil ze geen al te ordinair indruk maken.... En juist nu noodzaakt ge haar, in volks-confectiewinkels te gaan snuffelen naar koopjes, in plaats dat ge haar aanraadt te blijven bij haar naaister, die zulk een goede „coupe” heeft....

Een bekwaam schilder zal geen portret afleveren, zonder de grootste zorg ook aan den achtergrond van de te maken beeltenis te hebben besteed. U weet wel: „meest op d'achtergrond des levens is haar schouwtooneel bereid”.... Op den achtergrond van uw beeltenis staat de verschijning van uw vrouw, die of glans of schaduw op u werpt..

O, ik weet het ook wel, het traktement is vaak klein en schraal, daar kunt u zoo min als één uwer collega's ooit veel meê uitrichten... maar toch, door een ondoelmatige en prozaïsche gelduitkeering kan een predikant de moeilijke taak zijner vrouw om *tatsoenlijk* rond te komen, nog verzwaren.

Zij is toch niet de vrouw van een arbeider, die weekloon ontvangt?

Bij uw huwelijk werd u vermaand, niet alleen uw vrouw als het zwakkere vat hare eere te geven, maar ook om „niet bitter tegen haar te zijn”. Denkt ge wel eens aan die vermaning, als u haar, juist op een oogenblik dat u niet in uw studie gestoord wilt zijn, met een papier in de hand de studeerkamer ziet opkomen, ter rechter- en ter linkerzijde geflankeerd door de twee dochters van den bloedzuiger, die luide roepen: geef, geef?

„Man”, begint ze schuchter, met een aarzeling in haar stem, alsof ze zich in eenig opzicht had te verontschuldigen, „hier is een kwitantie, en ik heb er geen geld genoeg voor....”

Ja, ze voelt wel, dat ze u op zoo'n oogenblik

onaangenaam stemt, ook vóór ze u een eenigszins kregel antwoord hoort mompelen over huishoudgeld, dat toch nog niet op kan zijn....

Maar niet haar, u treft eigenlijk het verwijt.

Uw vrouw hoort daar niet zoo voor u te staan in die afhankelijke, deemoedige houding, alsof zij u iets misdeed!

Dadelijk bij de drie-maandelijksche uitkeering van het traktement moet er samen een uurtje gerekend: alle vaststaande en iedere maand regelmatig terugkerende posten moeten dan ter zijde gelegd worden en duidelijk aangeteekend. Verzuimd mag niet, ook een bedragje af te zonderen voor onvoorziene uitgaven. Er is toch niets tegen, dat uw vrouw zelf dit geld opbergt, opdat ze u niet noodeloos behoeft lastig te vallen?

Het overgebleven geld (ach, hoe weinig soms!) wordt nu eerst in drieën, en dan in vijven verdeeld om te weten te komen wat per week verteerd mag worden. Van overhouden kan natuurlijk geen sprake zijn, altijd moet de tering naar de nering gezet. Doordat de maand enkele dagen korter is dan vijf weken, houdt ge zoodoende iets voor buitengewone uitgaven in kas.

Met deze berekening voor oogen gaat een „buiten-staander” begrijpen, waarom Februari een lievelingsmaandje is. Jammer dat het voordeel, door deze maand gebracht, dikwijls opgeslokt wordt door het niet onaanzienlijk tekort, waarmee Januari, de gulzige rekeningen- en fooienmaand, gesloten werd. Zoo is het leven veler predikantsvrouwen ééne worsteling om niet onder de schuld te komen.

Hebt u daar wel oog voor? Waardeert u dit voldoende, en spreekt u dat ook wel eens uit?

Ik geef u dadelijk toe, dat er aan ons, vrouwen, heel wat ontbreekt, als we Spreuken 31 er op na lezen. Maar van lang niet alle echtgenooten kan getuigd: *Het hart haars heeren vertrouwt op haar*. En hoe weinigen letten op den goeden raad: *Geef haar van de vrucht harer handen*.

Al gaat uw vrouw niet naar kantoor of atelier, al werkt ze niet op een fabriek — u kunt haar toch veilig rekenen onder de „wer-

kende vrouwen”. Geef haar dan van de vrucht harer handen!

Geef het haar, niet als loon — want dat begeert ze niet. Geef het haar, nog minder als een gunst, want dan zoudt ge haar fier karakter krenken. Geef haar van de vrucht harer handen, als iets waarop ze recht heeft, waarop ze aanspraak mag maken, geef het haar uit *behoefte des harten*.

Laat haar zien, dat het u leed doet, zoo weinig te kunnen geven. Zeg haar, dat ge haar het driedubbele zoudt gunnen, dat ze dit waard is, dat ze dit verdiende....

Dan zal er wat meer poëzie in haar leven komen. Dan zal ze zich voortaan, hoe rijk ze ook was in ideëele bezittingen, niet meer zoo nameloos arm en afhankelijk voelen op materiëel gebied.

Weet ge 't nog, van 't Christelijk Sociaal Congres, dat in 't voorjaar gehouden werd? Wat had ze graag meê gewild! Maar het lidmaatschap kostte f 3.50 per persoon. En in geen enkele pastorie kan dat bedrag zoo maar afgenomen worden van het gewone huishoudgeld, zonder dat het geheele gezin er onder zou lijden.

Natuurlijk, het was een groote fout dat men voor één zelfde gezin niet meerdere kaarten kon krijgen voor den halven prijs en dan zonder de referaten. We hopen dat dit voortaan beter geregeld zal worden — maar nu de zaken eenmaal zóó stonden, zou het heerlijk geweest zijn, als uw vrouw had kunnen zeggen: „ik ga meê zonder bezwaar voor onze schatkist, 'k haal het geld van mijn spaarbankboekje, hè man? 'k Kan het immers nooit beter besteden?”

Maar ze had niets, ze had geen bokje om met haar vrienden vroolijk te kunnen zijn. En daarom gingt gij zelf maar alleen, tweede klasse, terwijl ge anders samen derde had kunnen gaan....

Geef haar dus voortaan van de vrucht harer handen — al waren het maar enkele guldens per kwartaal. Geef het haar in den vorm van zak- of reis- of kleedgeld, of hoe ge het noemen wilt. Stop haar zoo nu en dan wat toe, als ge zelf eens een extraatje hebt door bijverdienste of hoe dan ook. En dring er op

aan, sta er op, dat dit geld niet besteed worde in de huishouding, maar louter voor haar persoonlijk....

Neem geen genoegen met de uitvlucht dat ze thuis moet blijven om de kinderen. Geen enkele huisvrouw kan gemakkelijk weg, en daarom moet ge haar even over de bezwaren heen beuren.. Thuis blijven om de kinderen? Ja, dat moet dikwijls, al was het alleen nog maar om het binnenkort te verwachten kind, maar dat behoeft niet *altijd*. Juist als de kinderen jong zijn, moet de moeder haar klein kapitaal aan tijd en kracht op rente zetten, om later in staat te zijn, haar volwassen kinderen te leiden en te besturen. De moeder, die altijd ploetert en zwoegt, kweekt een geslacht dat haar met de jaren geheel over 't hoofd zal groeien. Moeder is dan in hun oogen goed voor kousen stoppen en koken, maar.... je kan nooit eens prettig met haar praten over de vragen van den dag....

In onzen tijd wordt het familie-leven sterk bedreigd. De zucht naar onafhankelijkheid heeft zich van onze jonge meisjes meester gemaakt, die haar dikwijls aarzelen doet zich zelf „aan den band te leggen” door in het huwelijk te treden. En onze jonge mannen worden vaak weêrhouden te trouwen, alleen door het weinig aanlokkelijke beeld dat ze van 't huiselijk leven hunner vrienden krijgen. Geen grooter reclame voor den Neo-Malthusiaanschen Bond dan een vrouwtje dat, als ze, zeg vier kinderen heeft, nooit meer tijd kan vinden om te doen wat ze graag zou willen. Al die dure pianolessen, al die uren van studie, ze zijn als verloren.... Alle bekoorlijkheid is weg; op scheef gelooopen pantoffels, met een onder-de-ceintuur-uitgezakten-rok loopt ze, den rug gekromd door de zorgen, in „ganzen-gang” door 't huis:.... Zoo gaat het in vele gezinnen, maar nergens werkt het voorbeeld zoo verderfelijk als in de pastorie, omdat dit een huis is gelegen boven op een berg, opgetrokken met wanden van glas.... Indien „gij en uw huis” den Heere wilt dienen, dan moet u er zoo veel mogelijk voor zorgen, dat uw vrouw tot in hoogen ouderdom een kleurige en geurige bloem blijft,

die ook de jongere leden der gemeente aan zich weet te binden en te bezielen.

Daartoe is vóór alles noodig, dat uw vrouw haar eigen plaats in huis met eere inneemt. Dat ze uw tegenwoordigheid nooit voelt als iets dat haar drukt, noch in gezelschap, noch in allerlei huishoudelijke aangelegenheden. Het spreekt van zelf, dat in elk voorkomend geval, bij verschil van meening, de eindbeslissing bij u berust. In dingen van ondergeschikt belang moet u haar echter zooveel mogelijk de vrije hand laten. Een plant, die in een te kleine pot staat, gaat kwijnen.

Typeerend is, hoe in den boerenstand de boerin haar man meestal „de boer” noemt, en hij haar „de vrouw”. Hieruit spreekt de juiste verhouding: zij is vóór baas, d. w. z. in huis, en hij achter, d. w. z. in den stal.

Ik heb iets in mij, o, zeker slechts héél weinig, maar tòch iets van Sherlock Holmes.. Als ik een huiskamer binnen kom, waar zes gewone stoelen staan en één leuningstoel, dan weet ik al hoe laat het is.... dan neemt de vrouw in dat gezin geen *eigen* plaats in. Want Moeders zorg-stoel, die is als een symbool, die moet een middelpunt zijn in de kamer.. Neen, met een tatel, wankel klepstoeltje uit den een of anderen bazar neem ik geen genoegen, daarin mag desnoods bij het raam de bezoeker een oogenblik geplaatst.... Ik vraag, niet als een gunst, maar als een recht, een degelijken, solieden armstoel voor moeder-de-vrouw, op de leuning waarvan, na een groot aantal jaren de achter-kleinkinderen nog met piëteit de hand zullen leggen, zeggende: „In dezen stoel zat eenmaal mijn over-groot-moeder....”

U weet, hoe het gaat als uw vrouw altijd zitten moet op den stoel, die „Jan, Piet of Klaas” wordt aangeboden bij zijn bezoek aan de pastorie....

U komt vermoeid thuis van huisbezoek. Uw jas, zwaar van den regen, wordt aan de kapstok gehangen, uw natte schoenen gaan uit. Behagelijk laat ge u neervallen in uw bij de kachel geschoven zetel, u ligt meer dan u zit, in de houding van een iet-wat golvende diagonaal, uwe nog ongepantoffelde voeten recht voor u uit.... Langzaam kruipt de

warmte tegen uw beslikte broekspijpen omhoog, een heerlijk gevoel doorstroomt u, en na een kwartiertje komt u tot de ontdekking dat de vermoeidheid van zoo-even meer om en aan u hing, dan in u was....

Zoo'n gezonde, sterke man! Wat weet ge, als uw vrouw, van moe zijn tot in de zolen van uw voeten, tot in het dik van uw hielen, tot in de polsen van uw handen? Wat weet ge van oogen, droog en branderig door een al te langdurig en al te ijverig turen op zwart bij avondlicht? Als ge haar lichaam eens één oogenblik voelen kondt na een dag vol arbeid en zorg, en dan tegen den tijd dat uw gezin weêr staat vermeerderd te worden....

Eer uw vrouw als het zwakkere vat, óók door een gemakkelijken stoel. Geen nood dat ze er langer dan hoogstens een half uur achter elkaar van zal kunnen genieten, maar die korte rust zal dan te meer doeltreffend zijn....

'k Weet het wel, ouderwetsche, goed opgevoede domineesvrouwen wisten in vroeger tijden, dat de pijp gestopt klaar moest liggen op den schoorsteen, en ze moesten het een voorrecht achten, een man te hebben dien ze zoo *mochten* bedienen.... Alles goed en wel, maar het laatste greintje hoffelijkheid ging zóó in den man verloren, hij werd weêrgaloos zelfzuchtig en hoogmoedig.... Er zijn nu eenmaal weinig sterke beenen, die weelde kunnen dragen. We hebben sinds de hervorming het pausdom afgezworen als regeermacht in de kerk, maar onder de Protestantse geestelijkheid schuilden nog heel wat kleine pausjes, die zich heimelijk in de pastorie gaarne den voet lieten kussen, door hun, 'k zal niet zeggen beter, maar ander-ik. Hoewel van Schriftcritiek hartgrondig afkeerig, zouden ze toch liever in den grondtekst gelezen hebben van een hulpe, die als *aan zijne voeten* zij. Maar er staat, en dat mag geen oogenblik uit het oog verloren: Ik zal hem een hulpe maken, die als *tegenover* hem zij.

Hierbij zal ik 't laten, Dominee. Dank voor het geduld, waarmee u mij hebt aangehoord. 'k Hoop dat er uit ons onderhoud nog iets goeds voor uw vrouw mag voortvloeien.

Recht en plicht, plicht en recht behooren onafscheidelijk bijéén. Zonder plichten geen

rechten.... maar 'k durf toch niet de theorie verkondigen: zonder rechten geen plichten.. u wèl? Wat zouden sommige mannen dan veel te kort komen! Geloof u ook niet?

A. M.

Vragen van den Dag. VERBETERING VAN DEN VOLKSZANG¹⁾.

I.

Zeer dankbaar ben ik aan het bestuur dezer tentoonstelling, dat dit mij in de gelegenheid gesteld heeft om tot u te spreken over den volkszang.

Wel noemde Zijne Excellentie de Minister van Onderwijs, hier, bij de opening dezer grootsche tentoonstelling, de volkszang bij ons slecht, wel meende hij, dat men hier niet, als in andere landen, een spontaan schoon zingen hoort, met welluidenden klank, toch is er, op dit gebied, in de laatste jaren, bij ons reeds veel verbeterd. En sinds lang hunkert men naar meerdere verbetering.

Allerlei voorstellen, plannen, uit de meest verschillende richtingen, komen op, denkbeelden, waaruit, zoo hopen wij, de goede weg tot geheele verbetering ontstaan moge!

Toen ik, in Augustus 1898, dus een-entwintig jaar geleden, het voorrecht had, hier in Den Haag op de „tentoonstelling van vrouwenarbeid” met een koortje van Zeeuwsche volksmeisjes op te treden, was daar moed toe nodig.

Wie dacht er toen aan schoonheid in den

¹⁾ „Inleiding” over den „Volkszang”, gesproken in de aula van 't gymnasium, Laan v. Meerdervoort, Den Haag, op de tentoonstelling „Opvoeding aan het kind boven den leerplichtigen leeftijd”, gevolgd door eene demonstratie van het „Haagsche Volkskaartje” op 21 Juli 1919.

Deze „inleiding” verschijnt ook in het „verslag” der tentoonstelling, dat ter perse is.